

Arto Tamminen

Muistoja vuosien varrelta

Muistoja vuosien varrelta
© Arto Tamminen

Ulkoasu: R. Penttinen
Kustantaja: Mediapinta, 2011

ISBN 978-952-235-401-3

Sisällys

KIRJAN KANSIKUVA	8
JOHDANTO I.....	9
JOHDANTO II.....	10
1. LAPIN ENTINEN KUNTA.....	11
1.1. ERÄS PITKÄ TAIVAL.....	11
1.2. MAITOPYSTÖ, HISTORIAAN KADONNUT ESINE.....	13
1.3. ENTISAJAN AUTOKORJAAMO	18
1.4. HINTOJA 1600-LUVULLA	23
1.6. HENKILÖKUVIA LAPISTA.....	25
1.7. JUOTIIN SITÄ OLUTTA ENNENKIN.....	27
1.8. LAPPI LIITTYI RAUMAAN.....	29
1.9. MONTA LAPPIA.....	34
2. LAPIN SEURAKUNTA.....	35
2.1. RIPPISKOULUMUISTOJA ERI AJOILTA.....	35
2.2. LAPISTA TULI RAUMAN KAPPELI.....	39
3. ALAKIERI.....	43
3.1. KUN KALAKIERELLÄ OLI OSUUSKASSA.....	43
3.2. ILMARI LEINO.....	44
3.3. HUOLTORAHAKIRJA	45
4. HAUTA.....	47
4.1. FANNY MARIA KYLÄNPÄÄ OMAA SUKUA HOLLMEN ...	47
5. KAUKLAINEN	48
6. KAUKOLA.....	50
6.1. VANHA VALOKUVA KAUKOLASTA.....	50
6.2. ERÄÄN KAUKOLASSA SYNTYNEEN TARINA.....	51
6.3. VIERAITA KAUKOLASSA.....	53
7. KIRKONKYLÄ.....	54
7.1. LINNAVUOREN TIENOO SILLOIN JOSKUS	54
7.2. LAPPILAISEN NAHANJALOSTUKSEN ALKUVAIHEITA ...	56
7.2.2. KÄSITYÖLÄISET LAPISSA.....	58
7.2.3. LAPIN SEUDUN VANHAT KARVARIT	59

7.2.4 NAHKURIN MATERIAALIT	60
7.2.5. ISAK LEHTINEN OSTAA KARVARINVERSTAAN.....	61
7.2.7. ISAK LEHTINEN LUOPUU NAHKURIN VERSTAASTA...	67
7.2.8 ISAK VERNER LEHTISEN ALKUVUODET	68
7.2.9. POIMINTOJA ALKUVUOSILTA	69
7.2.10. KERTOMUKSEN VIIMEINEN LUKU.....	70
7.3. LAPIN SÄÄSTÖPANKIN ENSIMMÄINEN OMA TOIMITALO	71
7.4. SOTAJOULU 1939	72
7.5. LAPIN KIRKONKYLÄ 1950-LUVUN LOPPUPUOLELLA....	77
7.6. KUN MYLLYBAARISSA SOI BRAHMS	78
7.7. LASITEHDAS TULI LAPPiin.....	81
7.8. OSUUSPANKIN TIENOO KAUTTA AIKOJEN.....	84
7.9. MATKAHUOLLON TOIMINTA PÄÄTTYY KIRKONKYLÄSSÄ.....	86
8. KIVIKYLÄ.....	89
8.1. ERÄÄN LAPPILAISEN UUDISRAIVAAN TARINA.....	89
9. KODIKSAMI.....	93
9.1. PIIRTOJA TYINE UTULAN ELÄMÄSTÄ	93
9.2. HÄÄT KODIKSAMISSA.....	97
9.3. LAPIN YLISENPÄÄN OSUUSKASSAN ENSIMMÄINEN SJOITUSPAIKKA	98
9.4. LAPIN SÄÄSTÖPANKIN UUSI TOIMITALO KODIKSAMISSA	99
10. KULJU.....	100
10.1. FREDRIKA EMILIA YLI-KULJU	100
10.2. VANHA KUOLEMANILMOITUS KULJULTA.....	101
11. KULLANPERÄ	103
11.1 MAIJALAN PERHEKUVA VUOSIKYMMENTEN TAKAA.	103
12. KUOLIMAA.....	104
12.1. TAKALAN TALO.....	104
12.2. LAPIN-HINNERJOEN MAANTIEN OIKAISUTYÖ ON EDENNYT KUOLIMAALLE.....	105
13. RUONA.....	106
13.1. RUONAN NUUTTIPUKIT 1994	106

13.2. RUONAN TALVI.....	107
14. SKINNARLA.....	108
14.1. VIERAITA ANTTI SKINNARLAN HAUTAJAISISSA.....	108
15. SUKKALA.....	109
15.1. LAPIN YLISENPÄÄN OSUUSKASSA PERUSTETAAN	109
16. YLIKIERI	111
16.1. TEKLA SATO-HUNSALA.....	111
16.2. AMANDA ALEKSANDRA VAURIO OMAA SUKUA KYLÄNPÄÄ.....	114
16.3. HÄÄT HUNSALASSA.....	115
16.4. VANHA HÄÄKUVA YLIKIERELTÄ	116
16.5. YLIKIEREN TYTTÖJEN TAPAAMISHETKI	117
17. RAUMA.....	118
17.1. RAUMALAISIA SANANJULISTAJIA	118
17.1.1. KAARLE HELENIUS	118
17.1.2. KAARLO EDVARD KILPELÄINEN	119
17.1.3. AAPPELI ERHARD JOKIPII.....	120
17.1.4. KAIKU KALLIO	121
17.1.5. TAUNO ERVO.....	122
17.2. KUKA OLIKAAN LEENA ULRICA JUHONTYTÄR SIMULA?.....	123
17.3. RAUMAN VALTAKATU KAUAN SITTEN	128
17.4. RAUMALAISTA PALVELUNTARJONTAA	129
VUONNA 1917.....	129
17.5. MITÄ RAUMAN LIIKKEET TARJOSIVAT VUONNA 1963	131
17.6. RAUMAN SATAMAN ULKOMAAAN VIENTI VUOSINA 1556-1590.....	133
KIRJAN PÄÄTÖSSANAT	135
TAKAKANNEN KUVA.....	136
LÄHTEET.....	137

KIRJAN KANSIKUVA

Kansikuva on otettu Narvijärven rannalta kesällä 1966. Kamerana oli toinen valokuvauskoneeni, Yashica-peiliheijastuskamera, joka on vieläkin tallessa, mutta kuvia en sillä ole enää ottanut.

Kuva on Kuminapään rannoilta. Alue on edelleen samassa tilassa kuin yli neljä vuosikymmentä sitten. Narvijärvi ja sen rannat ovat kuin erämaajärven tienoota. Rauha vallitsee paikalla ja siellä retkeilijän sopii istahtaa rantakalliolle ja ihaila tätä Lapin helmeä. Paikalla ei tule mieleenkään se ajatus, että järven rannalta löytyy lukematon määrä kesämökkejä. Kun alue on kuulunut seurakunnalle, se on jätetty tarkoituksellisesti rakentamatta. Kuminapään leirikeskukseen ympäristö on haluttu jättää luonnontilaan, mikä on ollut päättäjiltä sangen viisas päätös.

JOHDANTO I

Kirjoittaja ja moni lappilainen voi yhtyä runoilijan säkeisiin:

*Näillä seuduilla asui vaarini mun
ja asteli taatani taatto.*

Millaista elämää he viettivät? Millaista oli elää menneessä ajassa, raivata peltoa ja rakentaa koti? Miten hankittiin perheelle elanto? Millaisia olivat ns.vanhat hyvät ajat? Olivatko ne hyviä aikoja?

Kirja pyrkii omalta osaltaan vastaamaan näihin kysymyksiin. Isovanhemmat ovat monelle lukijalle kertoneet elämästään. Mutta monilla ihmisillä ei ole min-käänlaista kuvaa esi-isien ajasta. Tämän teoksen sivuilta saattaa löytyä jotakin valaistusta tähän asiaan.

Lappi liitettiin Raumaan 1.1.2009. Meistä tuli kaupunkilaisia. Raumalla on asukkaita noin kymmenen kertaa enemmän kuin kantakaupungissa. Kirja haluaa vaalia lappilaisuutta ja lappilaisten identiteettiä. Me emme ole tulleet liitokseen tyhjin käsin. Meillä on oma historiamme ja menneisyytemme, joka ulottuu kauemmaksi kuin Rauman historia. Lapin Sammallahdenmäki kertoo tästä. Kulttuurimmekin on erilaista kuin Raumalla. Lapissa on maalaismiljöötä vielä aidoimmillaan eri kylissä.

Maaseudulla on eletty varsin erilaista elämää kuin kaupungissa. Vanhat valokuvat, henkilöhistoria, dokumentit ja ihmisten muistelot kertovat tästä. Näistä palapelin osista me saamme jonkinlaisen kuvan entisajan elämästä. Jokainen sukupolvi vie mennessään arvokasta tietoa menneestä. Kirjan tarkoituksena on tallettaa tätä tietoa. Lukija voi päätellä, miten olen onnistunut.

Ellei ihminen tunne menneisyyttä, hänellä ei voi olla realistista kuvaa nykyisyydestäkään, vielä vähemmän hänellä on mitään visiota tulevaisuudestaan.

Kaukolassa

Arto Tamminen

JOHDANTO II

On kulunut reilu vuosi siitä, kun isäni sai kutsun ajasta iankaikkisuuteen vaikean sairauden murtamana. Saimme kuitenkin aikaa valmistautua ja keskustella mm.kirjallisuuteen liittyvistä asioista.

Isältäni jäi melko paljon materiaalia, osa valmiina julkaistaviksi. Tämä kirja on yksi niistä ja sovimme, että materiaali tullaan julkaisemaan.

Suuresta surusta huolimatta elämän on jatkuttava. Isiemme työtä on jatkettava. Tämä kirja kertoo ihmisistä, elämästä ja asioista satojen vuosien takaa nykyhetkeen.

Toivottavasti lukija nauttii kirjasta ja jos Luoja suo, lisää isäni materiaalia tullaan julkaisemaan.

Lapissa 2011

Mika Tamminen

1. LAPIN ENTINEN KUNTA

1.1. ERÄS PITKÄ TAIVAL

Lappi on aina ollut maaseutukunta. Kotipitäjämme viimeiset vuosikymmenet ovat tuoneet teollisuustyöpaikkoja kunnan keskusta. Lappilaiset ovat saaneet elantonsa alkutuotannosta. Työhön on lähdetty Raumalle tai kotikylän maalais-taloihin, joissa viime vuosisadalla koneet eivät vielä korvanneet ihmistyötä.

Maaseutupitäjässä on ollut luonnollista, että postista on päivisin noudettu sanomalehti Lalli, joka oli vuosikymmenet maaseudun äänenkannattaja. Tämän kappaleen yhteydessä on tämän lehden näyteneron etusivu vuodelta 1917. Lalli on siis yhtä vanha kuin isänmaamme. Se saattoi olla monen lappilaisen maalaistalon ainoa sanomalehti, joka tilattiin.

Lallin tarina kuitenkin päättyi vuonna 2009. Lehti ei ehtinyt sadan vuoden ikään. Paljon ei jäänyt vaille, mutta kuitenkin...

Kokemäki oli vuosikymmenet Lallin kotipaikka. Sitten tuli siirtyminen Poriin ja ilmestymiskerrat vähenivät. Vuoden 2010 alusta tämä lehti jää historiaan.

Lallin tavoin monet muut eri puolueiden maakuntalehdet ovat kokeneet saman kohtalon. Tässä menetetään jotakin arvokasta. Laaja maakuntalehdistö tulisi nähdä rikkautena, johon kannattaisi panostaa, mutta Helsingissä eri puolueiden toimistoissa asia nähdään kuitenkin toisin. Päälehteä tuetaan, maakuntalehdet lopetetaan tai niiden ilmestymiskertoja vähennetään. Tästä on hyvänä esimerkkinä Porissa ilmestyvä Uusi Aika, jonka ilmestyminen supistuu vuoden 2010 aikana kahteen kertaan viikossa. Aika näyttää, onko sen kohtalo aikanaan sama kuin Lallilla, jolla oli pitkät perinteet.

Seuraavassa lyhyesti sanomalehti Lallin vaiheista.

Näytenerossa vuonna 1917 (kuva seuraavalla sivulla) kerrottiin, että lehti alkaa ilmestymään Raumalla joka arkitiistai, -torstai ja -lauantaiaamuisin. Tilaushinta oli koko vuodelta kahdeksan silloista markkaa.

Vuonna 1920 Lalli muutti uudelle kotipaikkakunnalle. Kokemäestä tulikin lehden pitkäaikainen sijaintipaikka. Kokemäellä aloitettiin lehden uuden toimitalon rakentaminen vuonna 1954. Toimitalon harjannostajaiset olivat marraskuun kuudentena samana vuonna. Uusi lehtitalo vihittiin käyttöön elokuussa 1955.

Kokemäeltä siirryttiin sitten vuosisadan lopulla Poriin, jossa lehden tarina päättyi vuoden 2009 lopussa.

1.2. MAITOPYSTÖ, HISTORIAAN KADONNUT ESINE

Monet ihmiset varsinkin kaupungeissa eivät tunne esinettä, joka kantaa nimeä maitopystö eli maitotonka. Kaikki maaseudun ihmisetkään eivät ole nähneet tätä alumiiniastiaa, jolla oli varsin tärkeä tehtävä maaseudulla.

Karjatiloilta oli aamuarhain lähdettävä lypsämään lehmät oli sitten arki tai pyhä. Suuret juhlatkaan eivät tehneet poikkeusta. Oli mentävä laitumelle tai navettaan jossa lehmät jo ammuivat odottaen. Vastalypsetty maito kaadettiin sitten maitotonkaan joka kuljetettiin meijeriin. Kun Lapissa oli vielä oma meijeri, niin aamuisin maito vietiin sinne. Kun kirjoittaja eli lapsuuttaan Lapin Alakieren kylässä, niin aamuinen mielikuva koulumatkoihin liittyen oli se, että Kullanperän suunnasta tuli punainen Valmet-pikkutraktori, jonka peräkärriihin kylän maitopystöt nostettiin vietäväksi meijeriin. Kun traktoreita ei vielä ollut, niin tonkat vietiin hevuskärriin. Tienhaaroissa oli maitolavoja, jotka ovat myös tyystin kadonneet Lapin tienvieriltä. Se oli aikaa joka ei enää palaa.

Nykypäivänä lehmät ovat hävinneet maaseudulta. Kaikissa kotikuntamme kylissä ei enää ole yhtään karjatilaa. Nykypäivänä tankkiauto käy hakemassa maidot tiloilta. Aika on muuttunut.

Maitopystöjä valmistettiin esimerkiksi Raumalla Ammus-Sytyttimen tehtailla. Tämäkin tehdaslaitos on jo siirtynyt historian hämärään. Mainitun yrityksen valmistamat Koval-maitopystöt olivat aikanaan maassamme hyvin yleisiä.

Raumalaisten maitotonkien historia alkaa vuodesta 1956, jolloin Sytytin solmi norjalaisen A/S Nordisk Aluminium Industrin kanssa sopimuksen karkaistujen alumiinisten maidonkuljetusastioiden lisenssivalmistuksesta ja myynnistä Suomessa. Näiden markkinointi alkoi seuraavana vuonna, jolloin toimitettiin 6400 astiaa markkinoille. Koval-pystöt saavuttivat täydellisen menestyksen 1960-luvulla, jolloin maitoastioiden tuonti ulkomailta tyrehtyi täysin. Valmistushistorian aikana pystöjä valmistettiin Raumalla lähes miljoona kappaletta.

Mutta maailma muuttui. Maidonkäsittely muuttui myös. Maitotonkat tulivat tarpeettomiksi. Ne siirrettiin sivuun tai niille keksittiin uusiokäyttöä. Paljon astioita meni alumiiniromuksi. Jotakin on sen sijaan säilynyt ja kirpputoreilla näillä pystöillä saattaa olla kova hinta, jos niitä siellä yleensä on.

Koval-maitopystöjen valmistusta Ammus-Sytyttimen tehtailla Raumalla joskus 1960-luvulla.

Entisajan maitokuski toimitti meijerireissulla monia asioita. Enne sotia maidot vietiin meijeriin hevospelillä. Talvella hevonen oli reen edessä, kesällä maitokuorma oli rattailta. Ennen sotia, kolmekymmenluvun lopulla siirryttiin monin paikoin autokuljetuksiin. Kirjoittajalla ei ole tietoa, milloin tämä tapahtui kotipitäjässämme Lapissa. Sotien aikana autot otettiin puolustusvoimien käyttöön ja hevoset palasivat meijerireissulle. Sotien jälkeen kauramoottorit saivat väistyä ja traktorit tulivat vähitellen maidon kuljetukseen.

Aamulla lähdettiin kohti meijeriä seitsemän aikaan. Alkukuormana saattoi olla oma tonkka, jos maitokuskilla oli lehmiä. Kun saavuttiin meijeriin, siellä maidot punnittiin. Tyhjät tonkat täytettiin kuoritulla maidolla eli pluttanalla. Meijerireissulla maitokuskia saatiin pyytää käymään myös apteekissa hakemassa lääkkeitä. Joskus saattoi tien poskessa olla emäntä seinäkelloineen. Talon ajannäyttäjää piti viedä kellosepälle korjattavaksi. Lapissa kelloseppänä oli ainakin Heinonen ja Mikola. Heinosen kuoltua kellojen korjaamista Kirkonkylässä jatkoi hänen poikapuolensa Sarkoranta.

Tällaisia asioita hoidettiin maitotonkkien viennin yhteydessä. Pluttanan ohella paluukuormassa saattoi olla myös kurnunpiimää tai voita. Kerran kuukaudes-